

Kunst helpt je te leven en te sterven.

Interview 'door Wieteke van Zeil met Alain de Botton, in de Volkskrant van 13-7-2013.

'De wereld is door de crisis drastisch aan het veranderen. De economie transformeert, de bevolking vergrijsst, de overheid wordt kleiner, Europa raakt achterop. Of toch niet? Hoe ziet de nieuwe wereld eruit? De Volkskrant spreekt deze zomer tien dwarse denkers. Aflevering 2: Alain de Botton.

Kunstwerken kunnen ons leven beter maken. We moeten vaak zo sterk zijn dat we steeds slechter worden in zacht en aardig zijn. Kunst nodigt ons uit weer aardig te zijn. Filosoof Alain de Botton over de noodzaak van kunst.

In oktober presenteert De Botton zijn inzichten in kunst, vooral hoe kunst ons leven kan verbeteren. Kunst als kompas; hij gaf in zijn laatste boek al een aanzet. In het achtste hoofdstuk van Religie voor atheïsten deelt hij Tate Modern, het grootste museum voor moderne kunst in Groot-Brittannië, opnieuw in. Niet naar de schilderscholen of periodes, maar naar de 'noden van de ziel'; een afdeling 'lijden', een afdeling 'angst', een voor 'zelfkennis', 'compassie'.

[...] **Het Rijksmuseum belde wel.** 'Ja dat zijn erg goede mensen.'

U maakt daar volgend jaar een tentoonstelling; gaat u de theorie toepassen? Krijgen we een zaal over 'lijden', een over 'angst' en een over 'liefde'? 'Nee, alles blijft op z'n plek. Maar ik verander de omlijsting; ik ga door het hele museum graffiti's neerzetten, tekstbordjes veranderen. Neem Het straatje van Vermeer. Als je naar het bordje erbij kijkt, staat er waar het is gemaakt, ruwweg wat je ziet en misschien met welke verf het is geschilderd. That's it. Dus je komt naar het Rijks, dat is een big deal want het museum is net voor een half miljard gerenoveerd en je komt bij Het straatje en je vraagt je af, waarom is dit belangrijk? En het museum helpt je niet. Het zegt niet wat je in hemelsnaam met dat schilderij kunt doen.

Wat kun je met Het straatje van Vermeer doen? 'Wat dat schilderij werkelijk doet, is je helpen aan te passen aan het alledaagse leven. Het is een instrument om je te verzoenen met het gewone leven. En op een bepaalde manier is het een founding document van Nederland.'

Het is een schilderij. van een straatje. 'Ja, en het laat in een gekristalliseerde vorm een ideaal zien van het Hollandse leven, te weten: goed, gewoon leven. Het is de Nederlandse bijdrage aan het begrip van menselijk geluk: dat een gewoon mens een waardig leven kan hebben waarin rijkdom ondersteunend is, maar geen vlucht van een innerlijke kwaliteit en dat eerlijkheid, kracht, waardigheid en dat dat door zoveel mogelijk mensen moet kunnen worden genoten. Daar staat Nederland voor en daar gaat het straatje over. Het is een uitnodiging gelukkig te zijn binnen die definitie van geluk.' [...]

Waarom hebben we kunst nodig? 'Kunst is een geconcentreerde dosis van goede dingen in de wereld. Het herinnert ons aan wat liefde is, wat creativiteit is, goedheid, vrijheid. Kunstwerken kunnen ons leven beter maken, deels omdat we emoties herkennen, en deels omdat we opnieuw in aanraking komen met emoties die we verloren waren. We moeten zo vaak sterk zijn dat we steeds slechter worden in zacht en aardig zijn. Kunst nodigt ons uit weer aardig te zijn.'

Het kunstwerk als kompas. 'Ja, ik heb een heel instrumentele visie op kunst. In religieuze tijden was het volkomen duidelijk dat kunst instrumenteel was. Het werd gemaakt om de boodschap van het geloof aantrekkelijk en overtuigend te maken. Kunst herinnerde je aan het lijden van Jezus of het belang van barmhartigheid, of welk idee ook dat anders alleen een theorie was geweest. Kunst geeft kleur, textuur en

zintuiglijke overtuigingskracht aan ideeën. Ik denk dat de functie van kunst is om je te helpen leven en sterven. Van Gogh wilde de wereld veranderen met zijn kunst, de mensheid redden. Dat was zijn intentie en niemand vertelt je dat. Het gaat nu om die gekke man en de zonnebloemen die mooi op een keukenschort staan.'

We nemen kunst niet serieus. 'Niet zoals het bedoeld is. Net zoals Nietzsche op de universiteiten als een historische curiositeit wordt bestudeerd. Wat je niet leert, is hoe te leven als je Nietzsche serieus zou willen nemen. We respecteren kunstenaars, maar vragen niet wat ze belangrijk vinden. De academische instituten hebben een houding alsof niemand echt weet wat de bedoeling van kunst is, maar het is juist volkomen duidelijk.'

U praat over 'de ware betekenis' en 'de echte boodschap' van kunst. Dat doet denken aan priesters. Het is een waarheidsclaim. 'Nee, u verdraait mijn woorden. Ik suggereer wat de betekenis zou kunnen zijn. En ik denk niet dat er een oneindige mogelijkheid van betekenissen is. Als ik met mijn kind voor de Seagram Murals van Mark Rothko sta in Tate Modern, wil ik een antwoord hebben als hij vraagt wat hij ziet. Anders raakt hij verveeld en vindt het onzin.'

U kunt vragen wat hij er zelf in ziet? 'Dat is een romantisch beeld, dat kinderen toegang tot een diepere werkelijkheid zouden hebben. Ik ken genoeg kinderen om te weten dat hij gewoon 'geen idee!' zou roepen en zou doorlopen.'

Dus wat zegt u dan, voor die Rothko? 'Mark Rothko werd eens gepusht door een goede, irritante journalist om antwoord te geven op de vraag wat zijn kunst betekent. Na lang aandringen zei de kunstenaar: 'Iets van de treurigheid in mij ontmoet iets van de treurigheid in jou, zodat we niet alleen zijn.' Dus als ik met mijn zoon voor dat schilderij sta, zou ik zeggen: weet je nog dat we naar Legoland zouden gaan en we niet gingen en dat je zo moest huilen? Er is duisternis en verdriet in ons allemaal. En deze man schilderde zo dat het niet iets is, geen bloem of huis, en geen vrolijke kleuren en scherpe vlakken omdat dat is hoe mensen zich uiten tegen elkaar. Maar soms zien onze privégevoelens er zo uit, als bloed en als eigeel en als tranen, en onduidelijk. En het is vrij mooi dat hij in de buitenwereld schilderde wat in onze binnenwereld kan omgaan.'

Een criticus in Nederland, Carel Peeters, schreef dat u kunst reduceert tot illustraties bij emoties. 'Ik ben dol op die kritiek! Daar worstel ik mee. Ik denk dat kunst erg simpel kan zijn op het niveau van de boodschap en erg gecompliceerd in de technische uitvoering. En als die boodschap simpel is, ondermijnt het de kracht van de technische uitvoering niet. Maar ik zou zeggen, tenzij we echt focussen op de boodschap, is al dat technische gedoe vervelend.'

De museumbezoeker verwordt bij Alain de Botton tot een patiënt die gesust en geholpen moet worden, schreef filosoof Maxim Februari. 'De meeste mensen zijn in crisis, van welke aard die ook is. En hebben verlangens. En als je interactie met kunst zoekt, wil je er iets uithalen. Kunst hoeft je niet altijd te sussen of te kalmeren, er is van alles wat we nodig hebben. Dat kan ook het verlangen zijn om even niet aan jezelf te denken. Immanuel Kant probeerde een onderscheid te maken tussen het mooie en het aantrekkelijke in kunst. En er lijkt iets soortgelijks gaande bij critici. Dat als je er iets uit wilt halen, je het kunstwerk berooft van een doel dat het buiten jou heeft en dat je dan heel egoïstisch bent. Het gaat niet over ons, maar het is ons wel tot hulp, zoals kijken naar de sterren behulpzaam kan zijn. We zien de sterren en we hebben oprechte interesse, en tegelijk is een deel van ons opgelucht dat we even niet aan onszelf denken daardoor. Het is niet of je bent geïnteresseerd in jezelf of je bent totaal begaan met het onderwerp. Echte betrokkenheid met onderwerpen is altijd een mix van die twee en je brengt jezelf naar de kunst, en naar de sterren. En nee, een kunstwerk zal je vandaag niet helpen met de problemen met je vriendin maar het geeft je wel balans.'